

Islām a antropologie / antropologie islāmu

kurz: Islām a antropologie (SAN215)

Attila Kovács – FSS MU podzimní semestr 2018

- I. Západní recepce islámu
islám v poli ideologií:
islám jako „falešné náboženství“
a hereze
islám jako obraz nepřítele
islám jako subjekt kolonializmu
islám jako subjekt fascinace
islám jako nový „obraz nepřítele“
- II. Orientalistika a islamologie
islám v poli vědeckého zájmu
biblistika a teologie
filologie
osvícenství
orientalistika
islamologie
- III. Islám a antropologové,
antropologie islámu

I. Zápavní recepce islámu

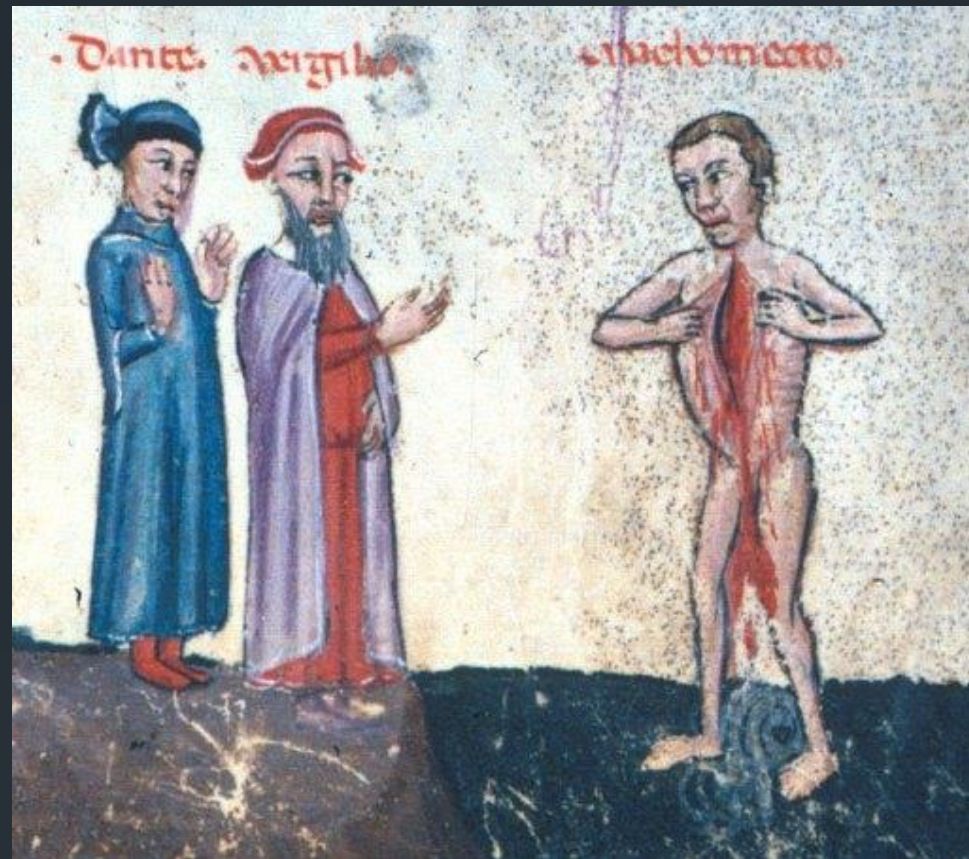

Islām jako „falešné nāboženství“ a hereze, Muhammaď jako „Antikrist“

- „Mahomet“ jako falešný prorok, „Antikrist“ a impostor
- Dante: *Božská komedie* Inferno XXVIII, 19–42

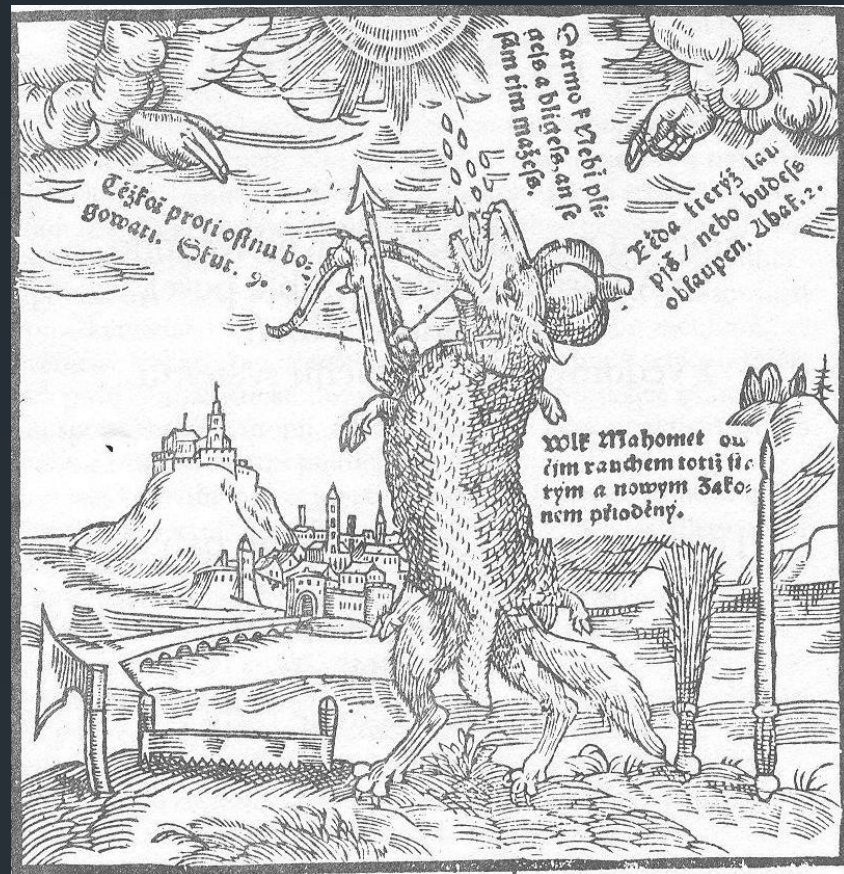
Fig. 11. Caricature de Mahomet, en marge d'une traduction latine du Coran. Manuscrit de la Bibliothèque de l'Arsenal, 1162.

- Václav Buřovec z Buřovca:
Antiľkorān
- Prorok Muľammad s Korānem
pod noľama aľdělů jako
podstavec kazatelny v belgickēm
městě Dendermonde

Islám jako obraz nepřítele

- My a „ti druzí“
- „Křesťanský svět a „barbaři“
- Historická zkušenost“
a imaginace
Křížové výpravy a Jeruzalém
Osmanská říše a Evropa
- Kontakty (cestovatelé
a obchoď) a komunikace
(Sicílie, al-Andalus, Židé
a „cizinci“, vzdělanost
a překlady textů)
- Mýtus konfrontace

Islám a Západ: chronologie

- 668 první, 674–678 druhé a 717–718 třetí neúspěšné muslimské obléhání Cařihradu.
- 711–718 – dobytí Iberského poloostrova muslimskou armádou.
- 732 – bitva u Poaties, která je považována za symbolický konec muslimské expanze v západní Evropě.
- 751 – bitva u Talasu ve střední Ázii kde se potkali muslimské armády s vojskem čínského impéria.
- 827 – dobytí Sicílie a jižní Itálie.
- 846 – neúspěšné muslimské obléhání Říma.
- 1099 – dobytí Jeruzaléma křižáky.
- 1187 – dobytí Jeruzaléma muslimy vedeni Saláh ad-Dínem.

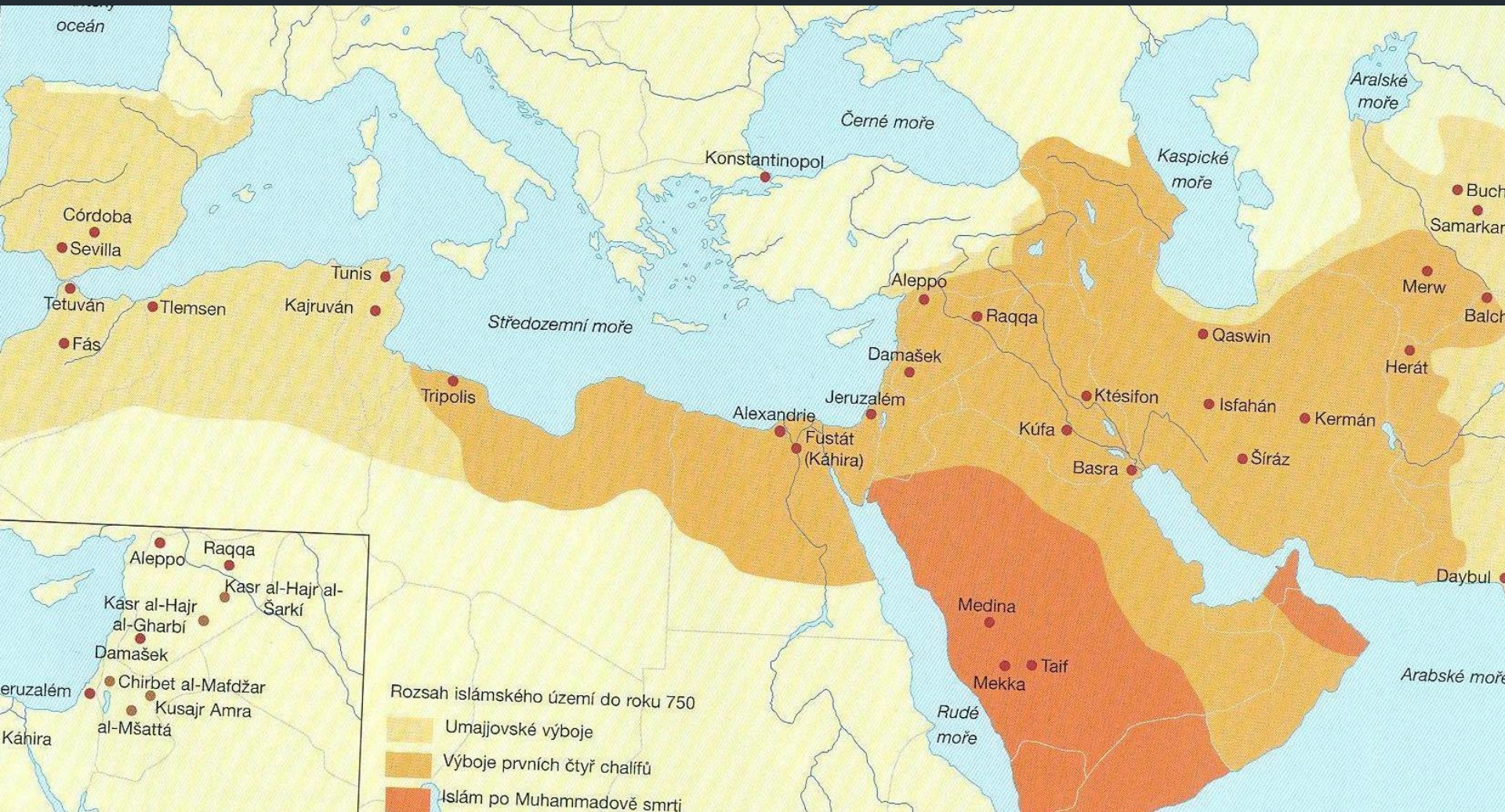

- 1453 – dobytí Cařihradu osmanským sultánem Mehmedem II. Fātihem.
- 1456 – neúspěšné osmanské obléhání Bělehradu.
- 1491 – dobytí Granady křesťany a konec reconquisty.
- 1526 – bitva u Moháče, porážka uherských vojsk.
- 1529 – prvé neúspěšné obléhání Vídně osmanskou armádou.
- 1571 – námořní bitva u Lepanto.
- 1683 – druhé neúspěšné obléhání Vídně osmanskou armádou.
- 1798 – egyptská expedice Napoleona Bonaparte.
- 1979 – sovětská invazie Afganistanu.
- 2001 – 11. září útok al-Qá'idy na Světové obchodní centrum a Pentagon.

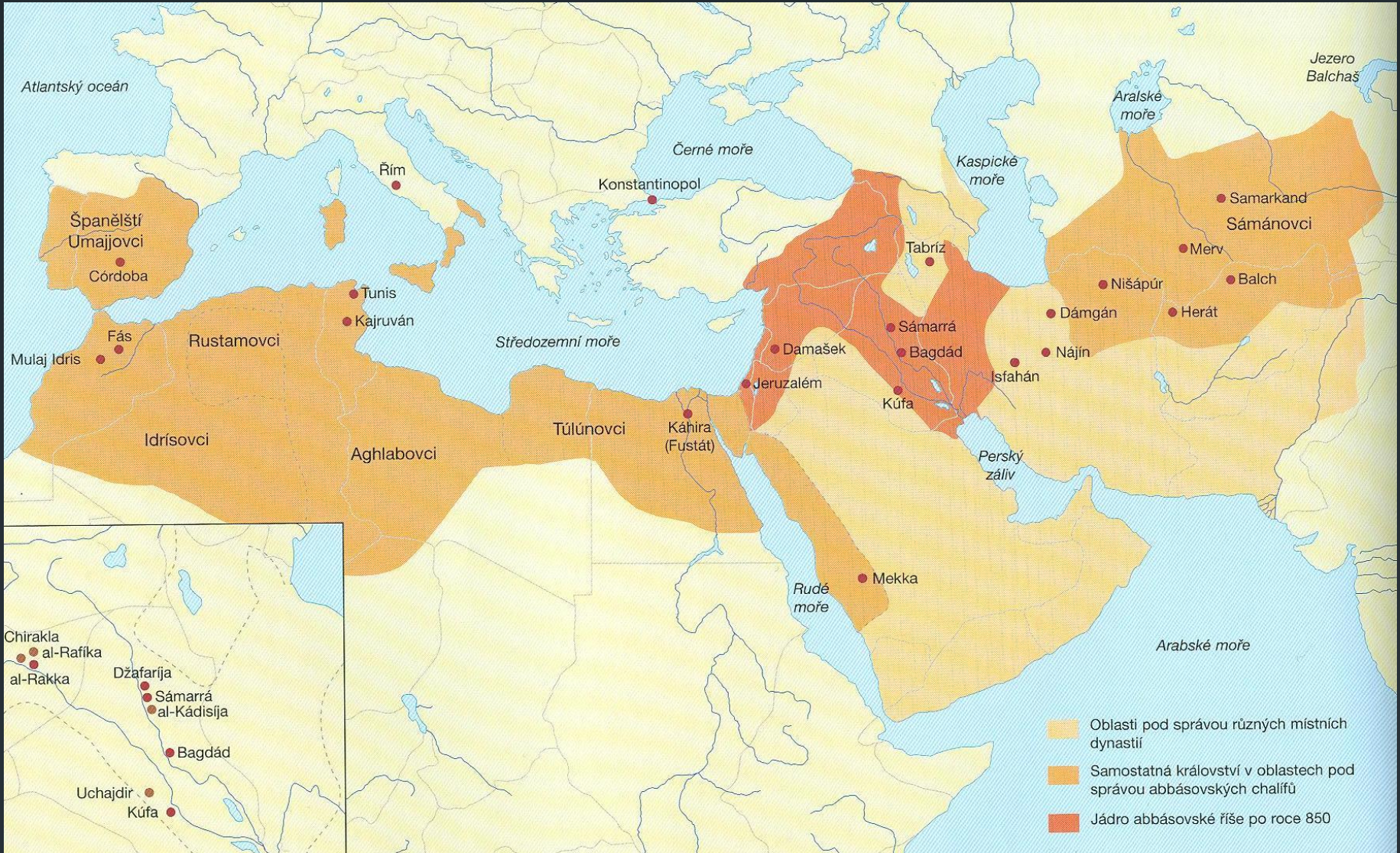

■ Umajjovský kalifát

■ Abbāsovský kalifát

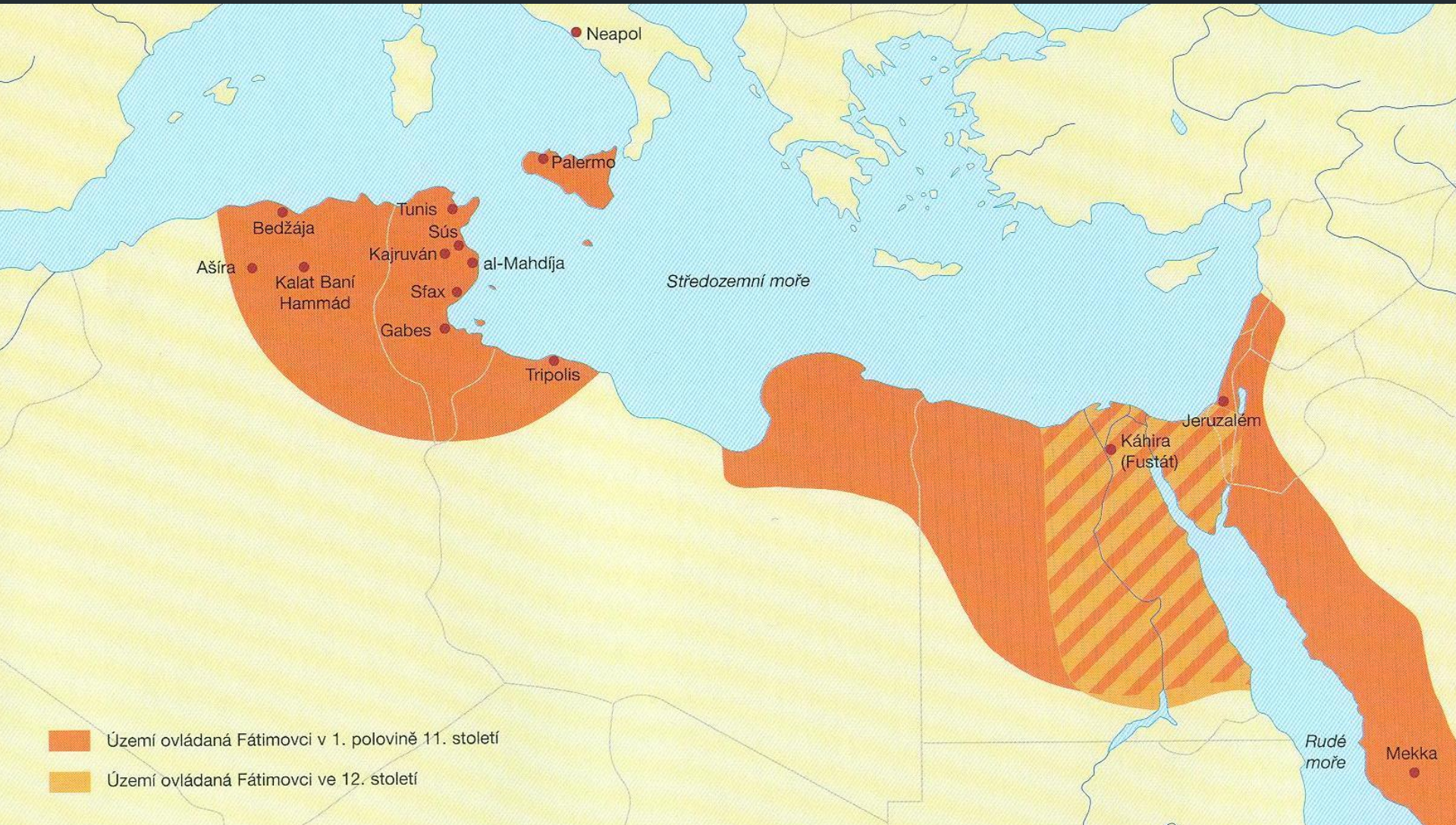

■ Aghlabovský sultanát

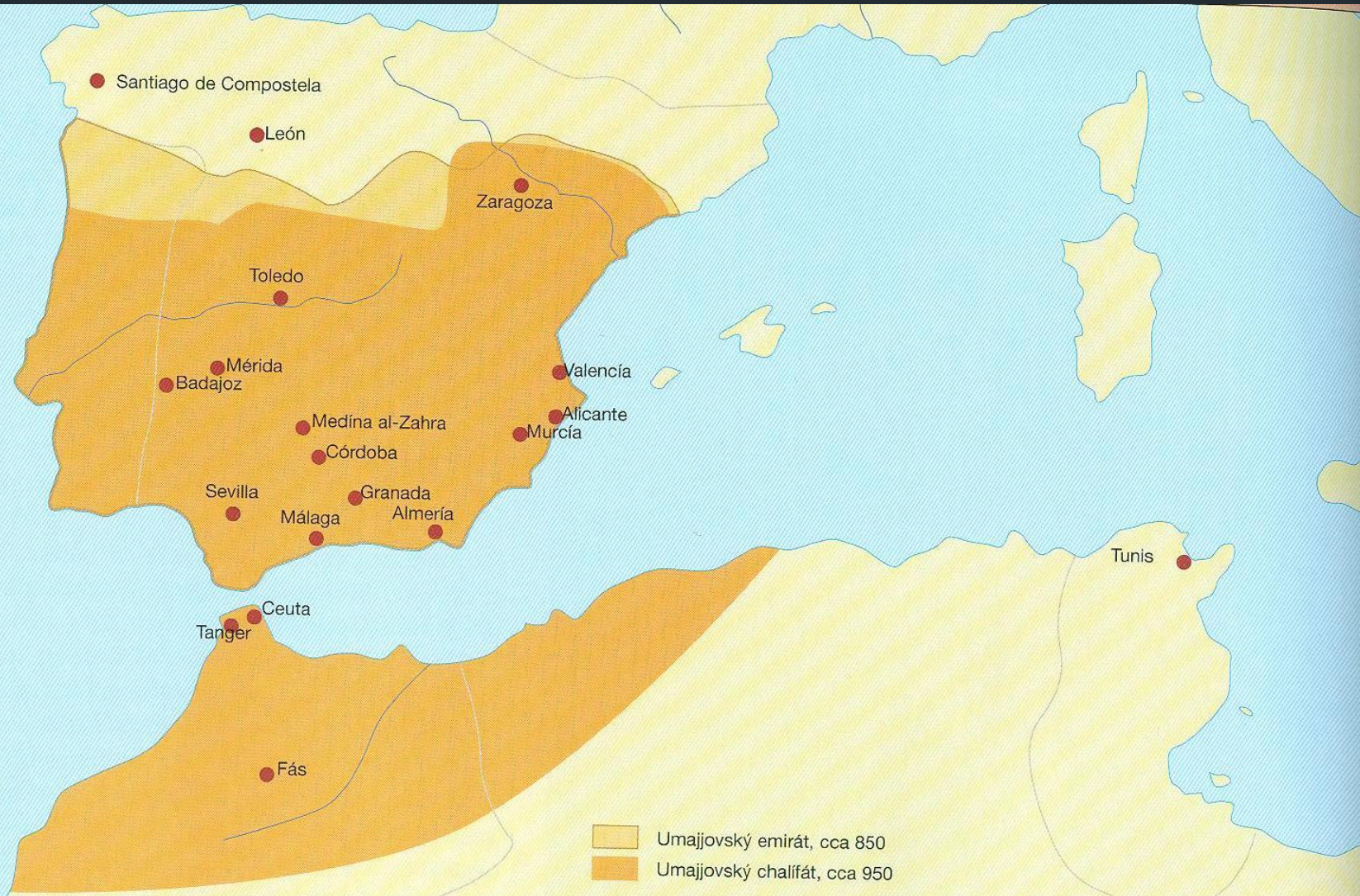

■ Fātimovský kalifāt

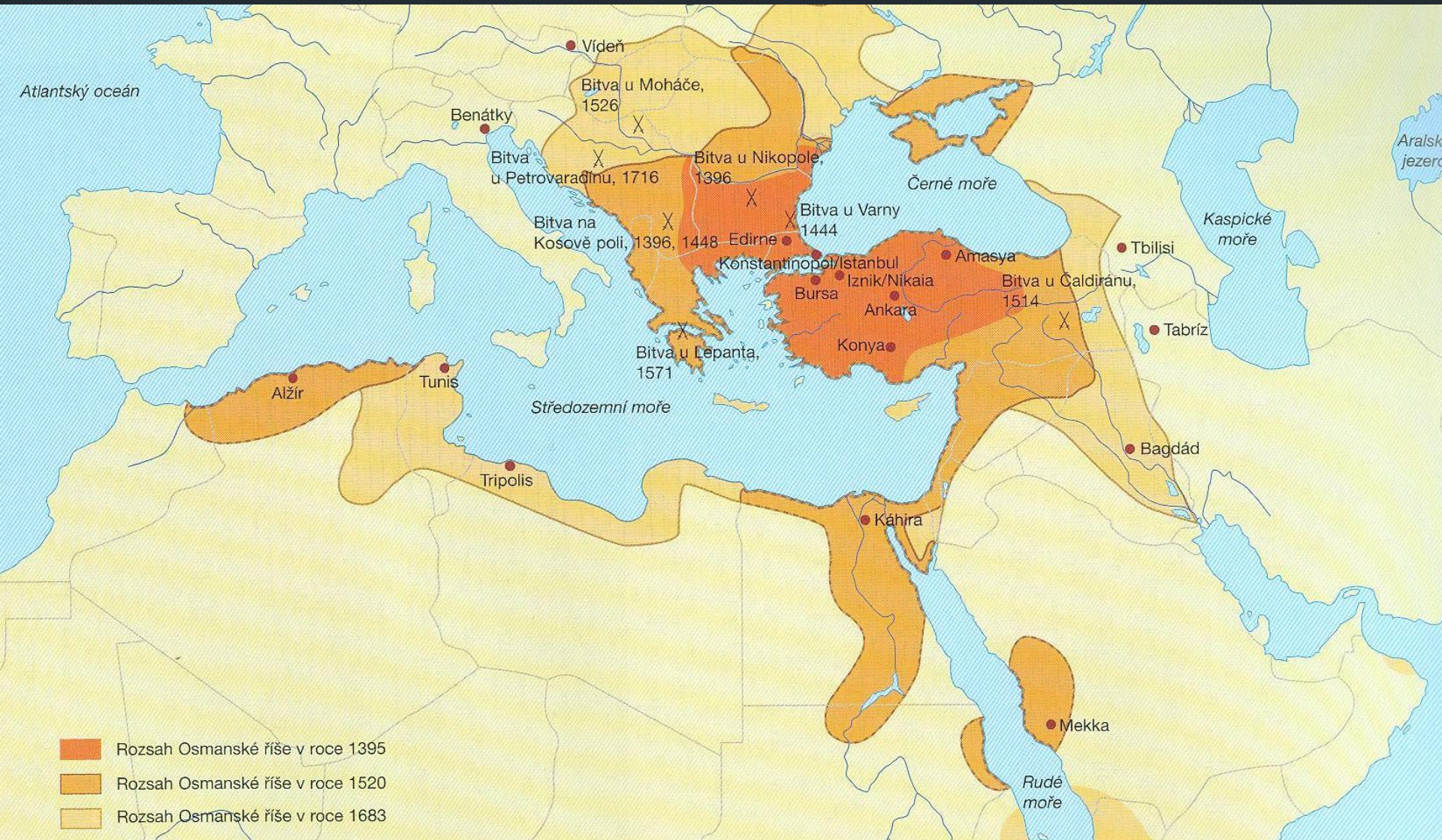

■ *al-Andalus*

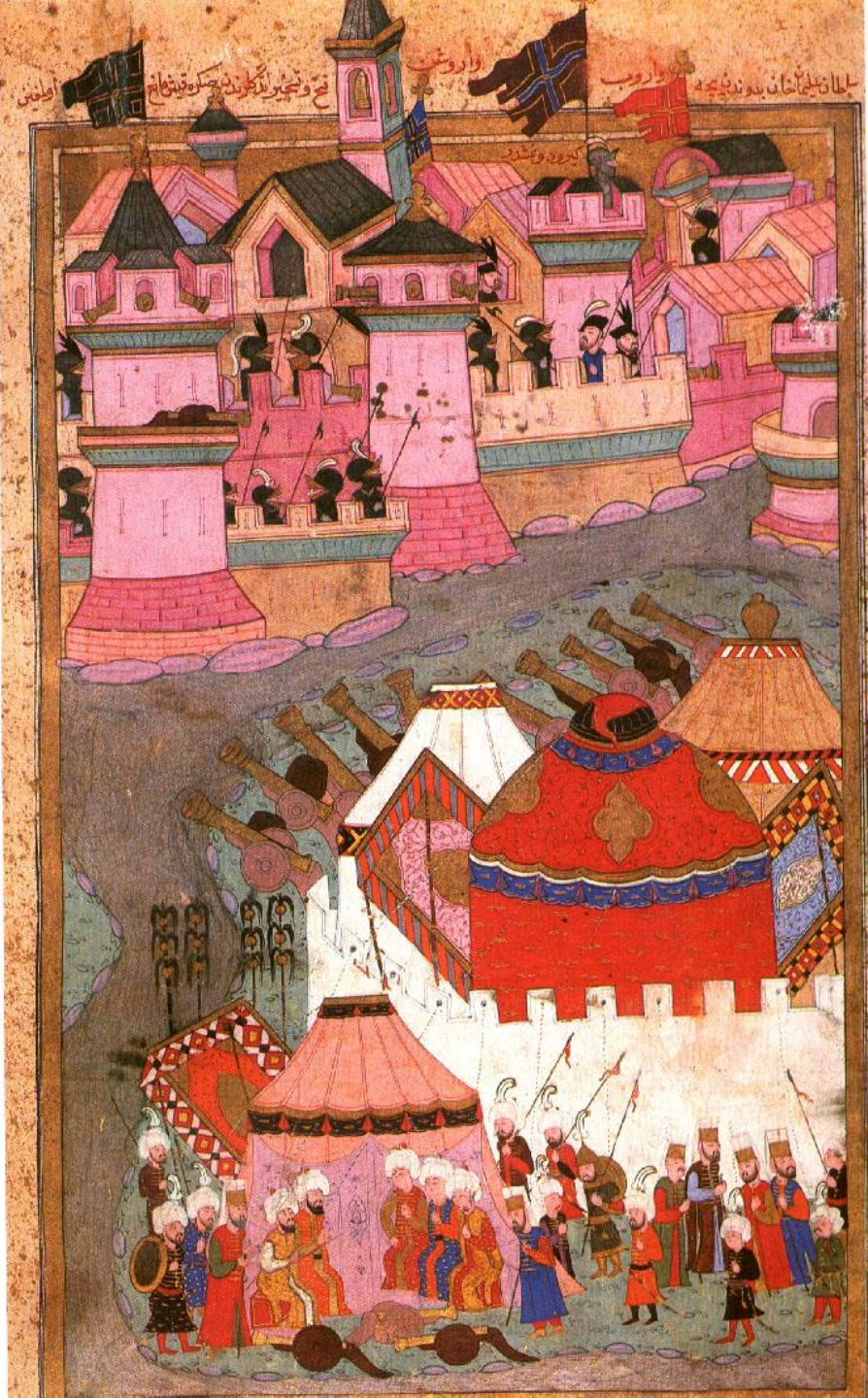

■ Osmanská říše

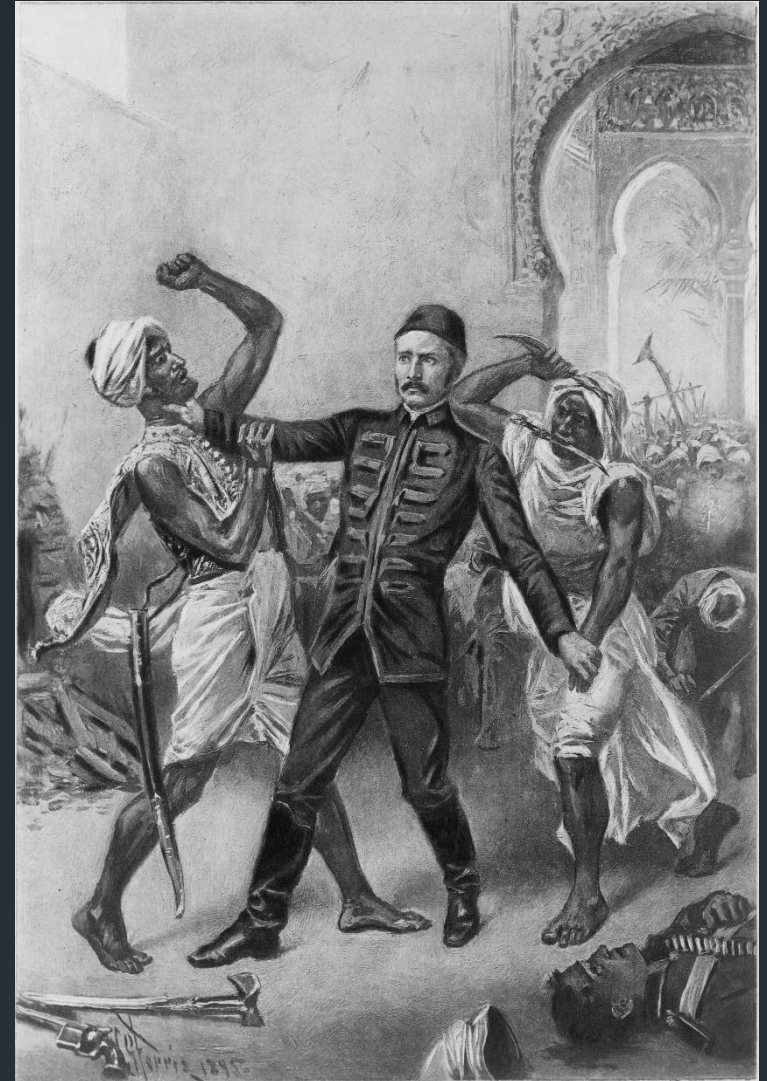
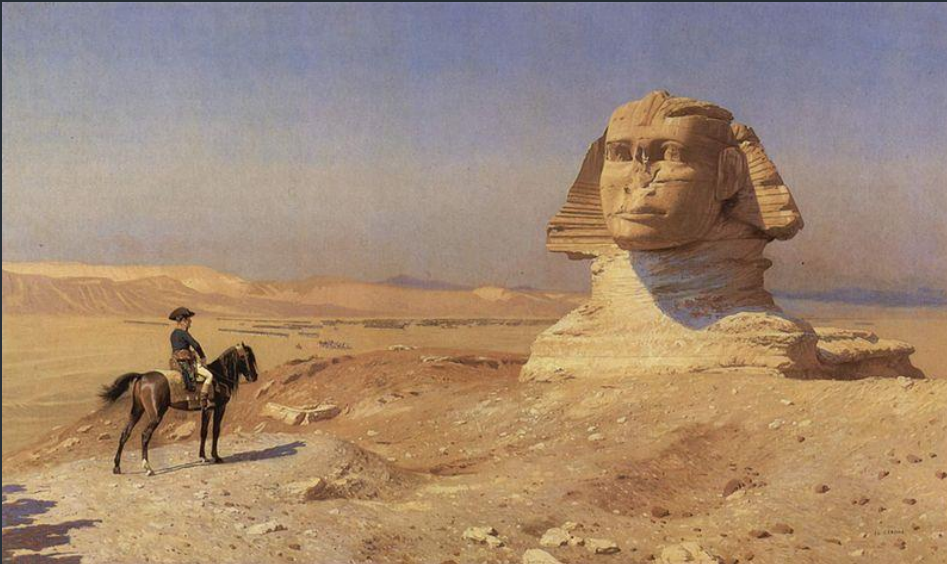

Islám jako subjekt kolonializmu

- Křižácké výpravy a *reconquista*
- Kolaps Osmanské říše v Evropě
- Napoleonova egyptská expedice - 1798
- Začátky koloniálních říší

Britové v Indii, Egypte a jinde
Francie v severní Africe
Nizozemci v Indonésii

Islām jako subjekt fascinace

- „Orient“ jako místo imaginace, a „říše pohádek“

- „Orient“ jako „reální“ místo inkulturace

Islām jako nový „obraz nepřítele“

- „Střet civilizací“ a 9/11
- Islámský fundamentalismus
- Válka proti terorizmu
- Islamofobie a děmonizace islámu

**ISLÁM
V ČR**

NECHCEME!!!

STOP HALAL!!!

**ZASTAVME
ŠÍŘENÍ ISLÁMU
V EVROPĚ.
ZAČNĚME V ČR !!!**

كيف تتعرف
على يهودي:

↑ حرية التعبير في
أوروبا ١٩٣٦

كيف تتعرف
على مسلم:

↑ حرية التعبير في
أوروبا ٢٠٠٦

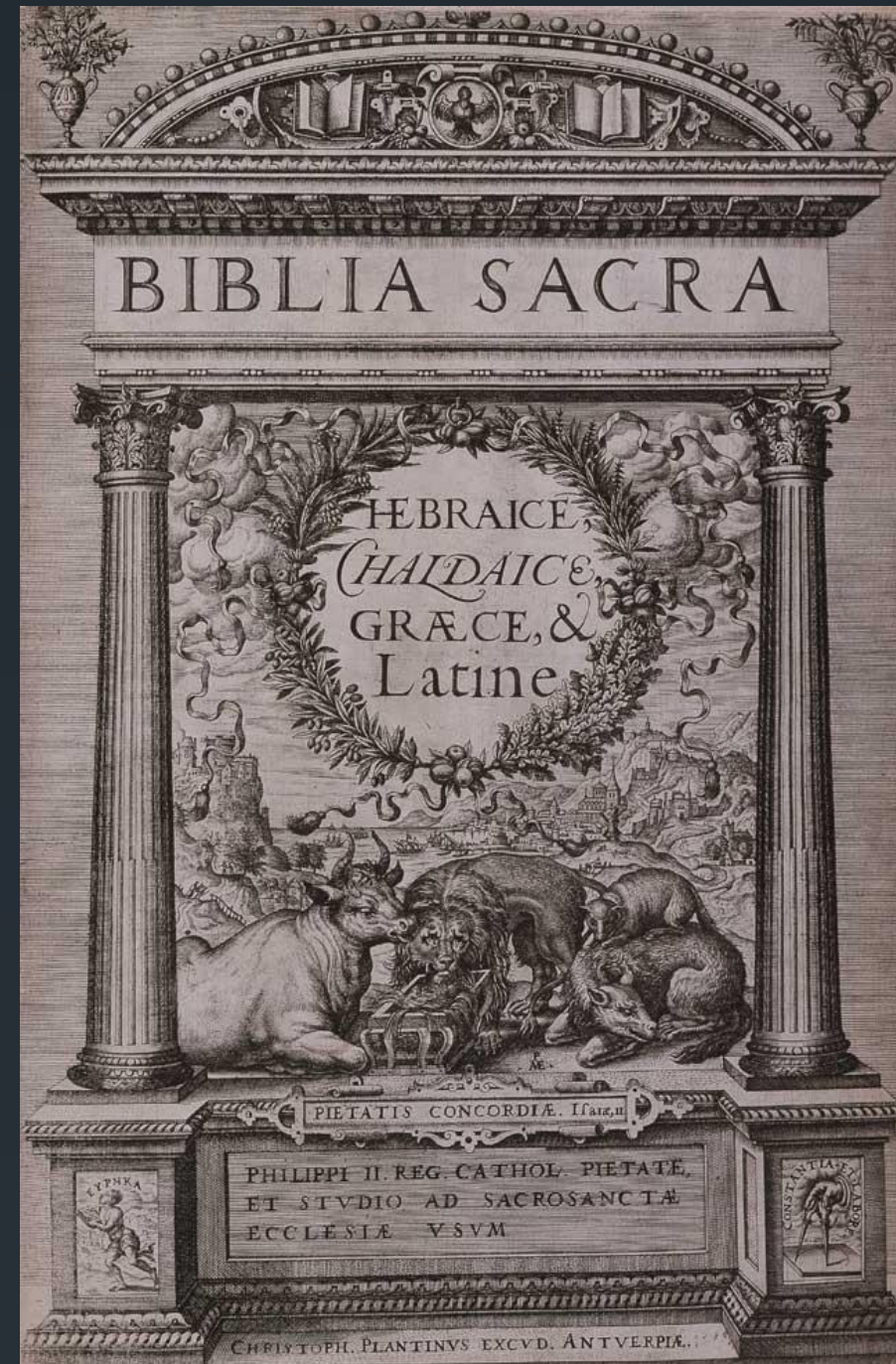
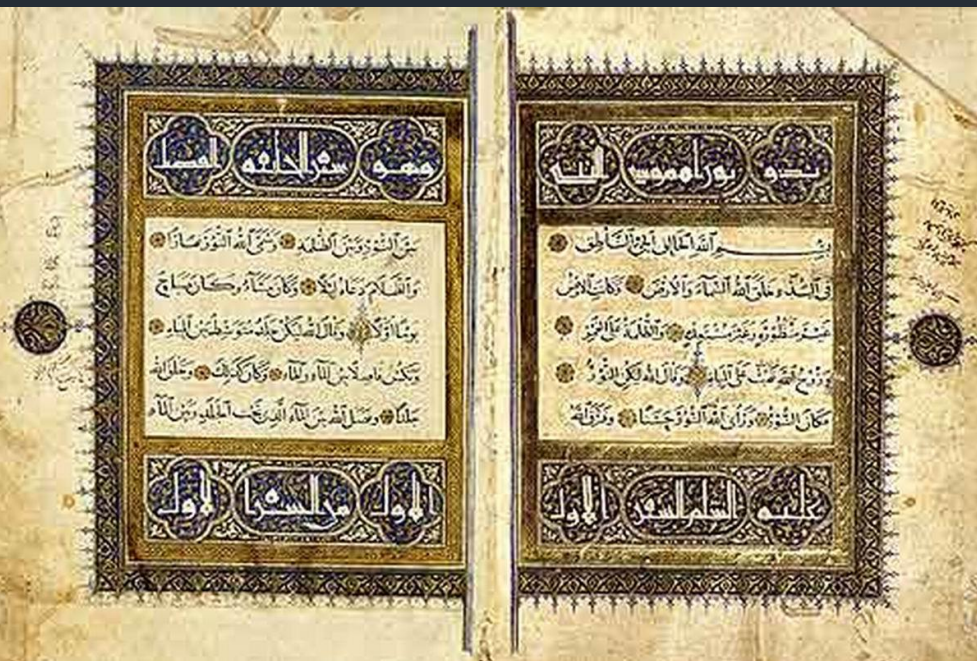

سليم

Islām a křesťanští teologové

- Islām jako „problém“ křesťanské Evropy
- Muslimové jako potencionální cíl mise
- Bible a semitská filologie

Islām a zāpadnī vzdělāvānī

- Islām jako mediātor antických autorů
- Scholastická filozofie a muslimští filozofové
- Ramon Llull (1232-1315)

ENCYCLOPÉDIE,
O U
DICTIONNAIRE RAISONNÉ
DES SCIENCES,
DES ARTS ET DES MÉTIERS,
PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

Mis en ordre & publié par M. *DIDEROT*, de l'Académie Royale des Sciences & des Belles-Lettres de Prusse; & quant à la PARTIE MATHÉMATIQUE, par M. *D'ALEMBERT*, de l'Académie Royale des Sciences de Paris, de celle de Prusse, & de la Société Royale de Londres.

*Tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris!* HORAT.

TOME PREMIER.

A PARIS,

Chez { *BRIASSON*, rue Saint Jacques, à la Science.
DAVID l'aîné, rue Saint Jacques, à la Plume d'or.
LE BRETON, Imprimeur ordinaire du Roy, rue de la Harpe.
DURAND, rue Saint Jacques, à Saint Landry, & au Griffon.

M. D C C. L I.

AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

Islām a osvícenství

- Osvícenství a kritika náboženství: od jednoho ke třem impostorům?
- *Encyclopédie, ou dictionnaire raisonné des sciences, des arts et des métiers* (1751–1780)
- Encyklopedisté a „kompletní popis světa“
- Zrod moderní vědy a začátky vědeckého (racionálního) zájmu o islām

II. Orientalistika a islamologie

Orientalistika

- Orientalistika jako „komplexní“ vědecká disciplína
- Studium historie, jazyků, kultury a náboženství
- Základní tendence:
  - studium textů „islám učenců“
  - Kabinetní charakter islamologie
  - Sunnitský islám jako „normativní filtr“
  - Zájem o „klasické období“
  - Idealizace a eurocentrismus
- Kritické nazírání na islámskou tradici
- „Aplikovaná islamologie“ a kolonialismus
- Muslimové a orientalisté

Islamologie

Theodor Nöldeke

(1836–1930)

německý filolog, „kabinetní vědec“

Das Leben Mohammeds (1863)

Beiträge zur Kenntnis der Poesie

der alten Araber (1864)

Die alttestamentliche Literatur (1868)

Untersuchungen zur Kritik des Alten

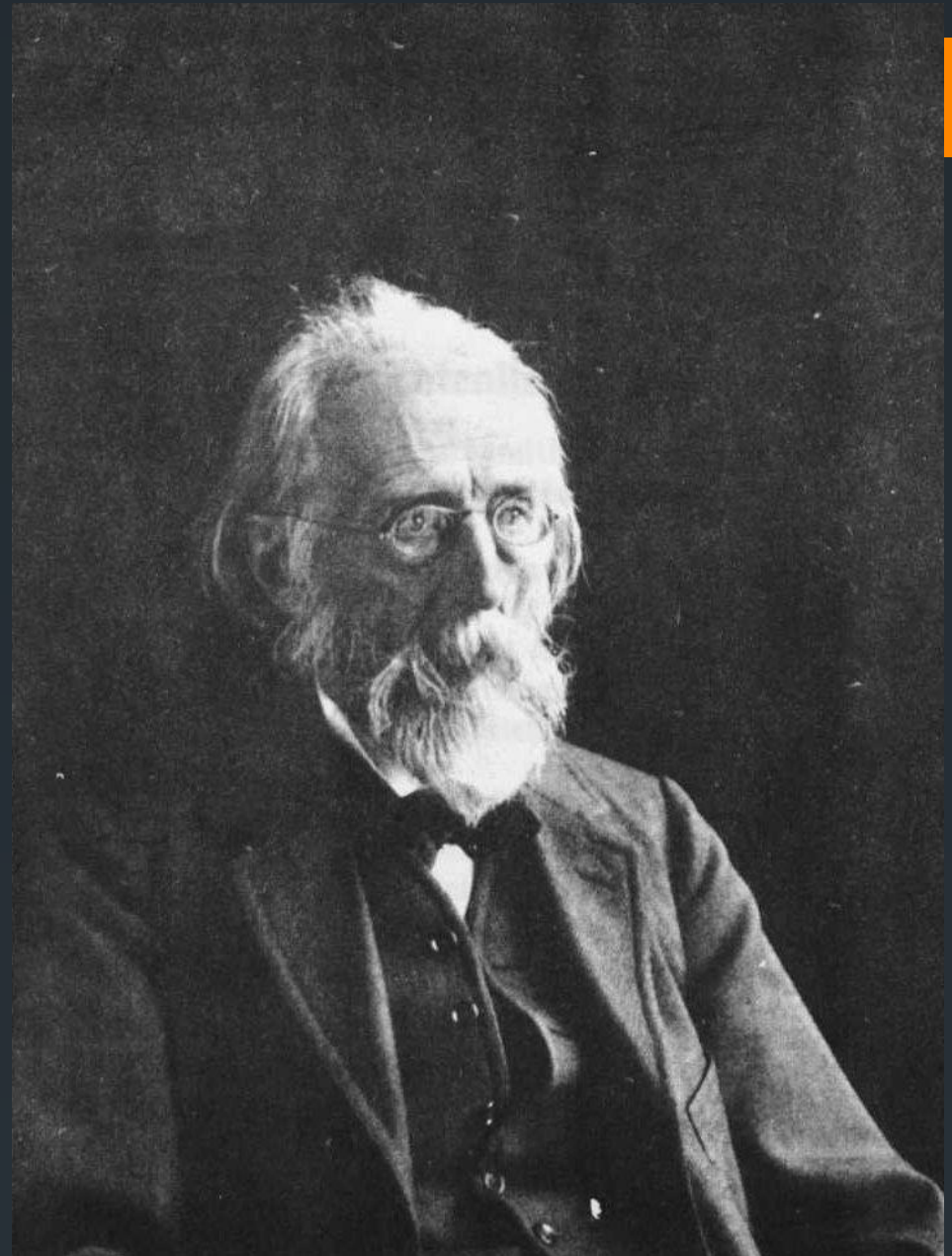
Testaments (1869)

Geschichte der Perser und Araber zur

Zeit der Sasaniden (1879)

Zur Grammatik des klassischen Arabisch

(1896)

Christiaan Snouck Hurgronje
(1857–1936)

Nizozemský orientalista,
koloniální úředník

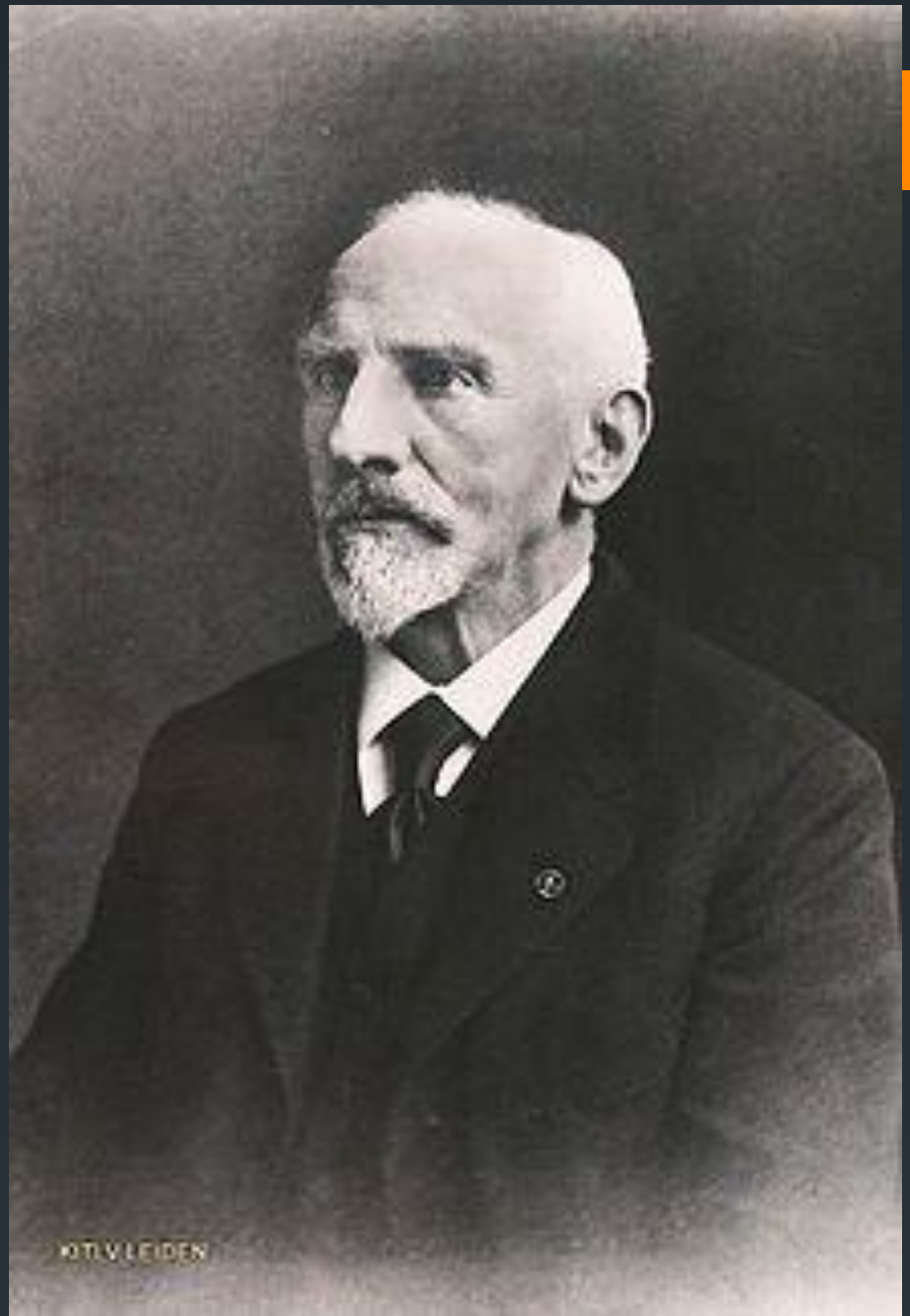
slouží jako poradce mezi
l. 1871–1905 ve „východní Indii“,
v r. 1885 návštěva Mekky

Mekka (1888–1889)

Brieven van een wedono-pensioen
(1891–1892)

De Atjehers (1893–1894)

Verspreide geschriften (1923–1927)

Ignác Goldziher

(1850–1921)

Rakousko-uherský židovský
islamolog a filolog

cesta po Blízkém východě 1873–1874
přednáší na al-Azhar

*Beiträge zur Geschichte
der Sprachgelehrsamkeit bei den
Arabern (1871–1873)*

*Der Mythos bei den Hebräern und
seine geschichtliche Entwicklung (1876)*

Muhammedanische Studien (1889–1890)

*Abhandlungen zur arabischen Philologie
(1896–1899)*

III. Islām a antropologie

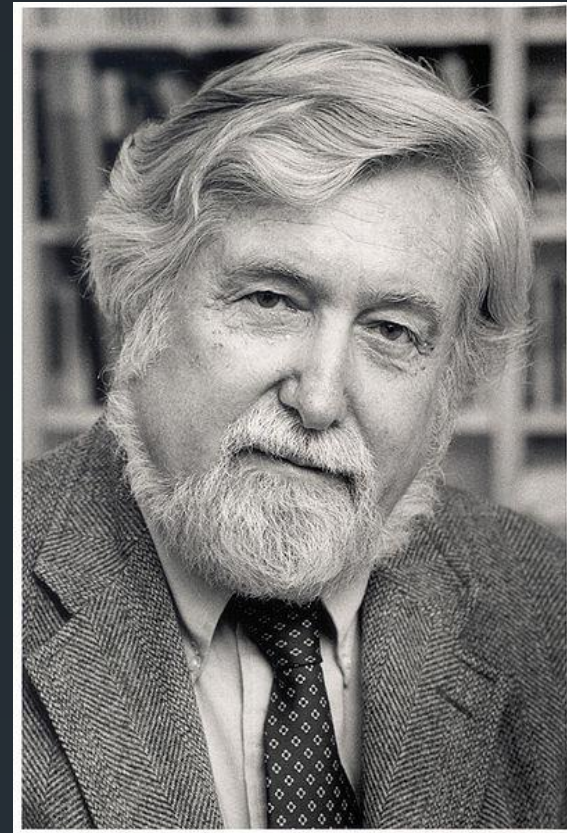
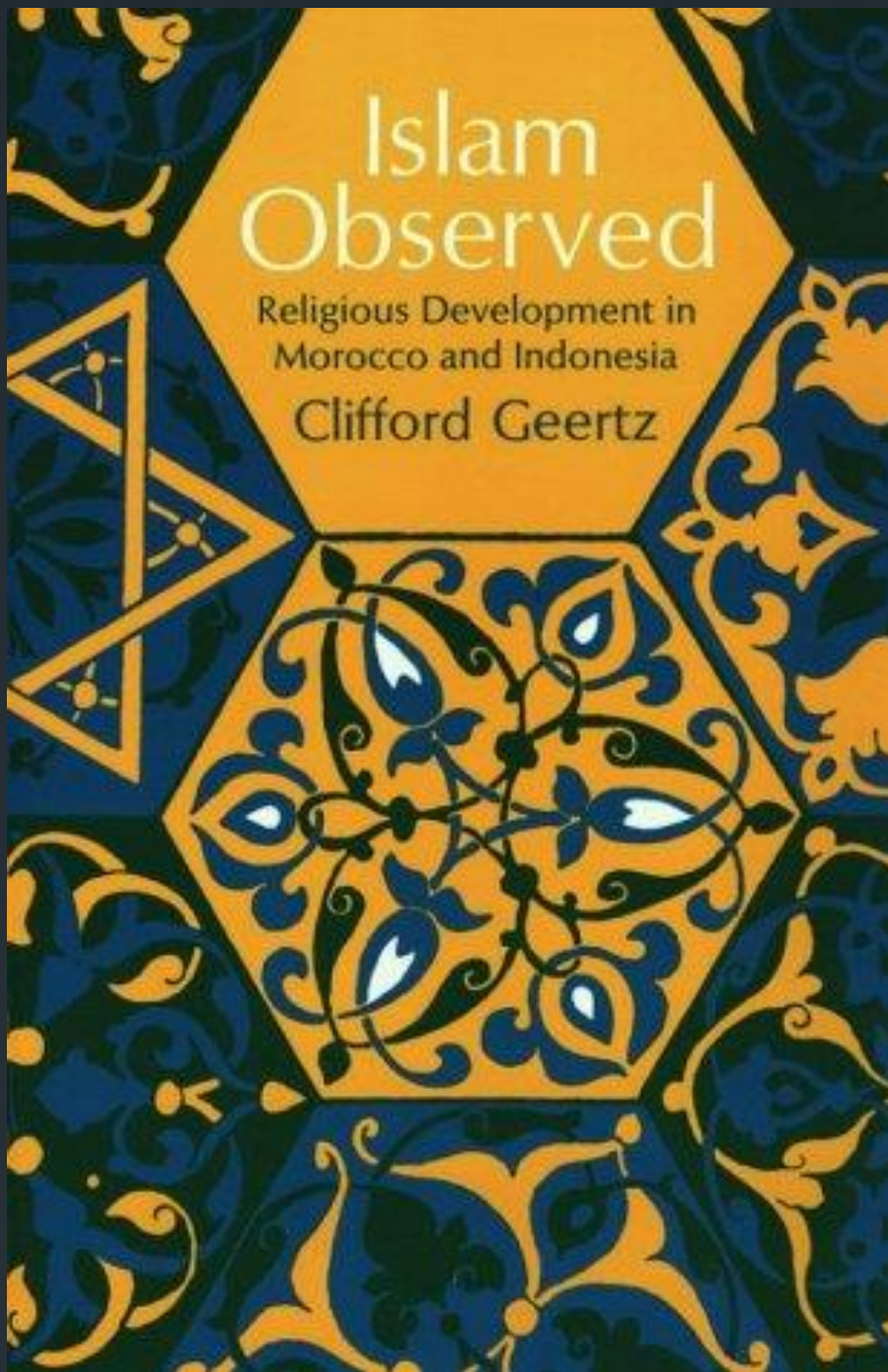

Antropologie a islām

- Antropologie a orientalistika: rozdíly zájmů
- Antropologie, etnologie a islām
- Hlavní témata:
  - islām nebo „islāmy“: „jeden“ nebo „mnoho“?
  - je nutná speciální antropologická definice islāmu?
  - „normativní“ a „lidový“ islām
  - od islamologie ke studii muslimů
  - islamologie ve světle post-koloniální a post-orientalistické kritiky

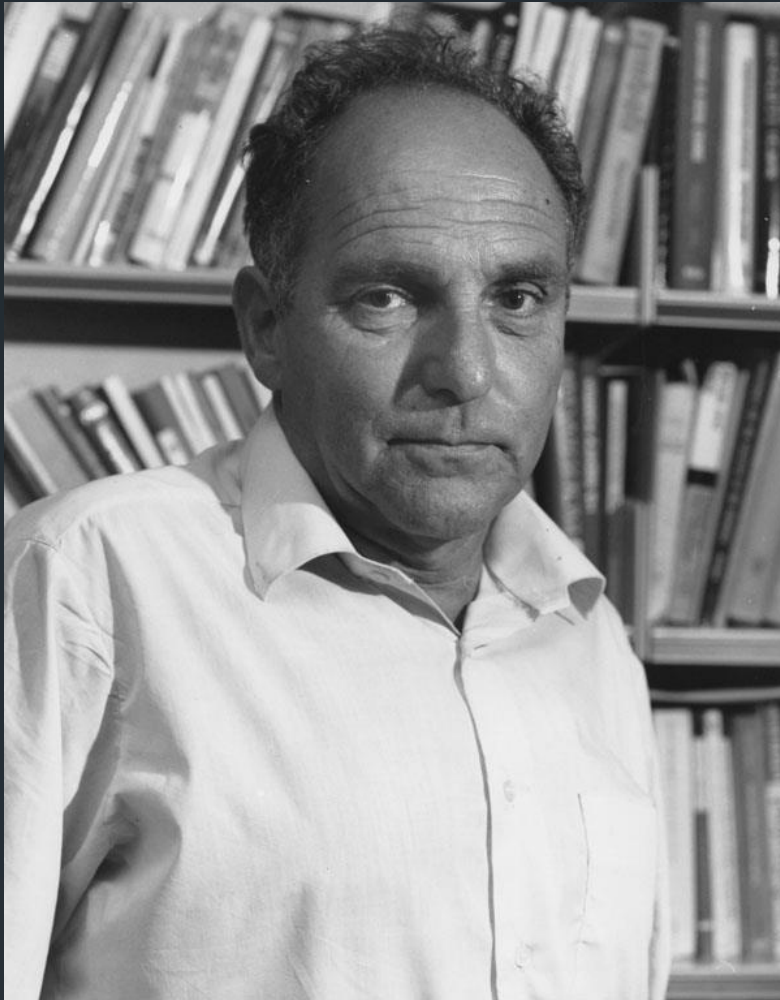

- Clifford Geertz

Islam Observed: Religious Development in Morocco and Indonesia (1968)

■ Ernest Gellner

Muslim Society (1981)

CAMBRIDGE STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY

Muslim Society

Ernest Gellner

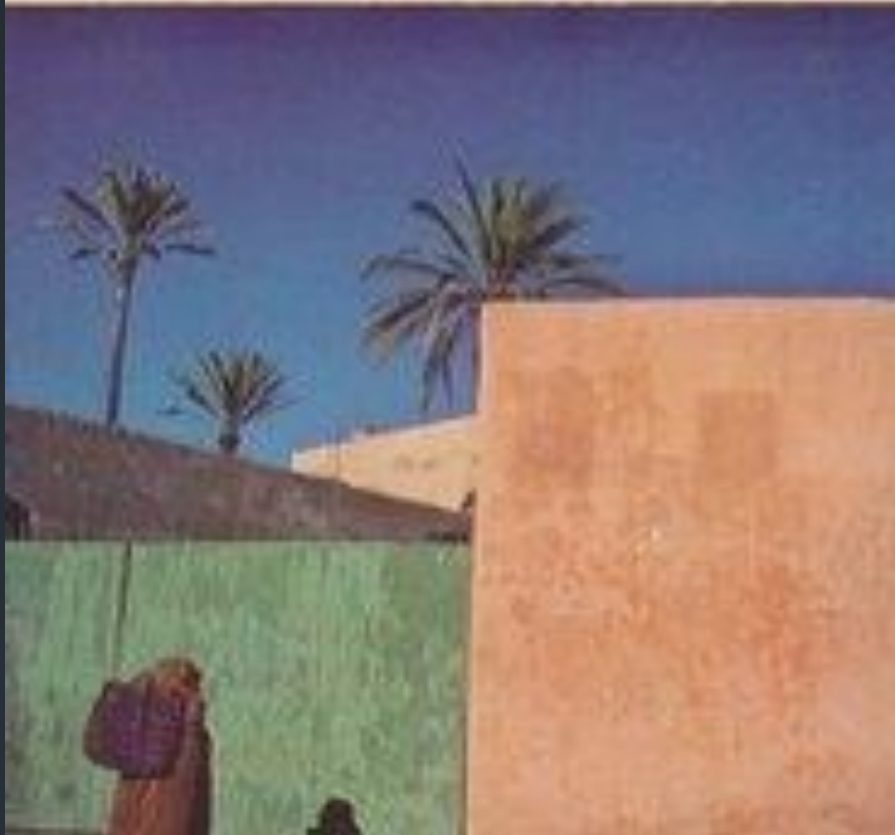

RECOGNIZING ISLAM

Religion and Society in the Modern Arab World

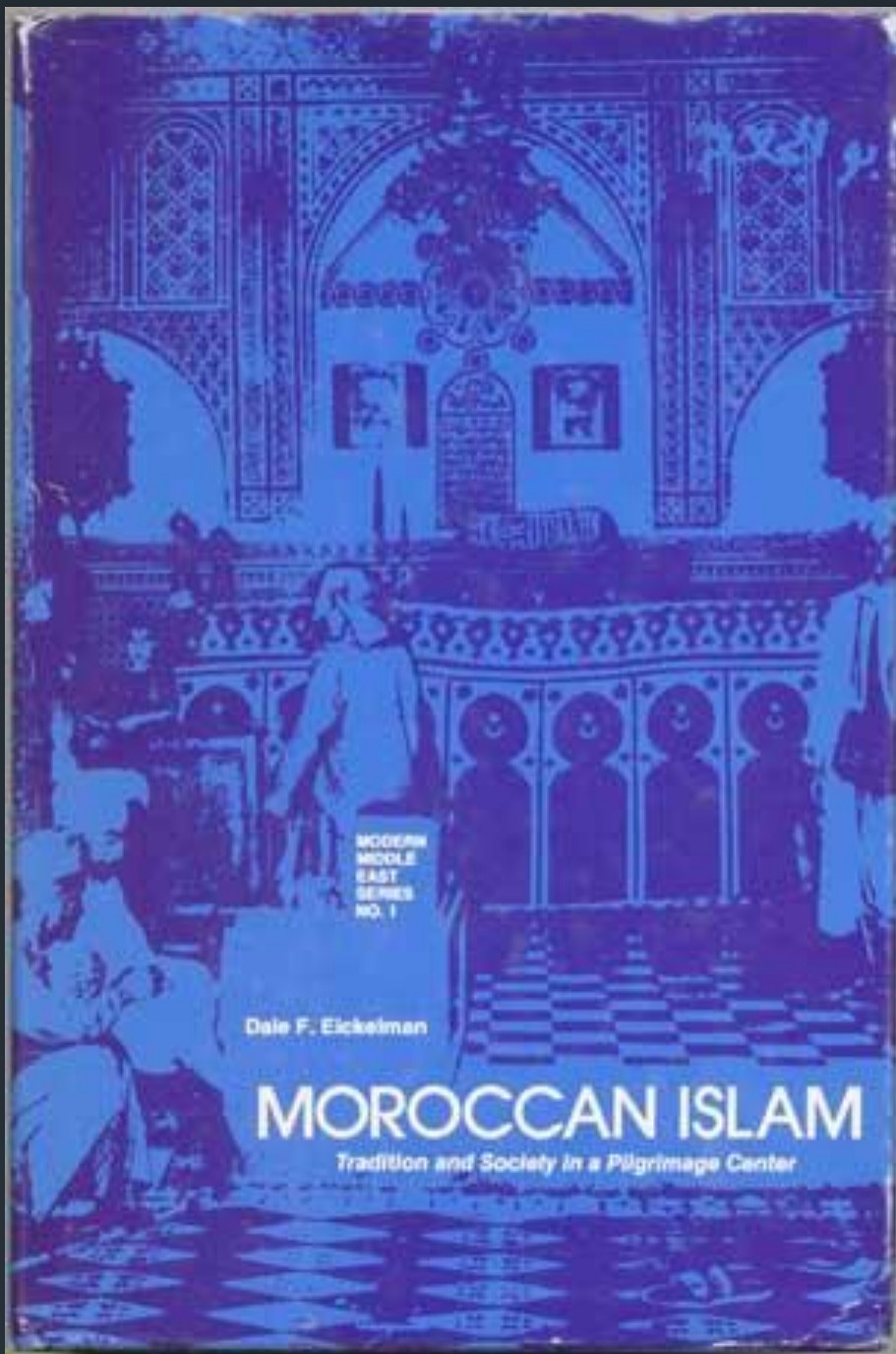
MICHAEL GILSENAN

- Michael Gilson

Recognizing Islam: Religion and Society in the Modern Middle East (1982)

- Dale F. Eickelman

Moroccan Islam: Tradition and Society in a Pilgrimage Center (1976)

KNOWLEDGE AND POWER
IN MOROCCO

*The Education of a
Twentieth-Century Notable*

DALE F. EICKELMAN

The Middle East and
Central Asia

An Anthropological Approach

FOURTH EDITION

Dale F. Eickelman

Muslim
Politics

WITH A NEW PREFACE BY THE AUTHORS Dale F. Eickelman
and James Piscatori

Antropologie islámu: začátky

- EL-ZEIN, Abdūl Hamid, „Beyond Ideology and Theology: The Search for the Anthropology of Islam“, *Annual Review of Anthropology*, vol. 6 (1977), pp. 227-254.
- ASAD, Talal, *The Idea of an Anthropology of Islam*, Washington, Center for Contemporary Arab Studies – Georgetown University, 1986.
- LUKENS-BULL, Ronald A., „Between Text and Practice: Considerations in the Anthropological Study of Islam“, *Marburg Journal of Religion*, vol. 4 no. 2 (December 1999), pp. 1-24.

Islámska antropologie?

- Projekt islamizace sociálních věd (sociologie, antropologie, historie, atd.)
- International Institute of Islamic Thought (1982)

Akbar S. Ahmed, Isma'íl R. al-Faruqi,
Ilyas Ba-Yunus

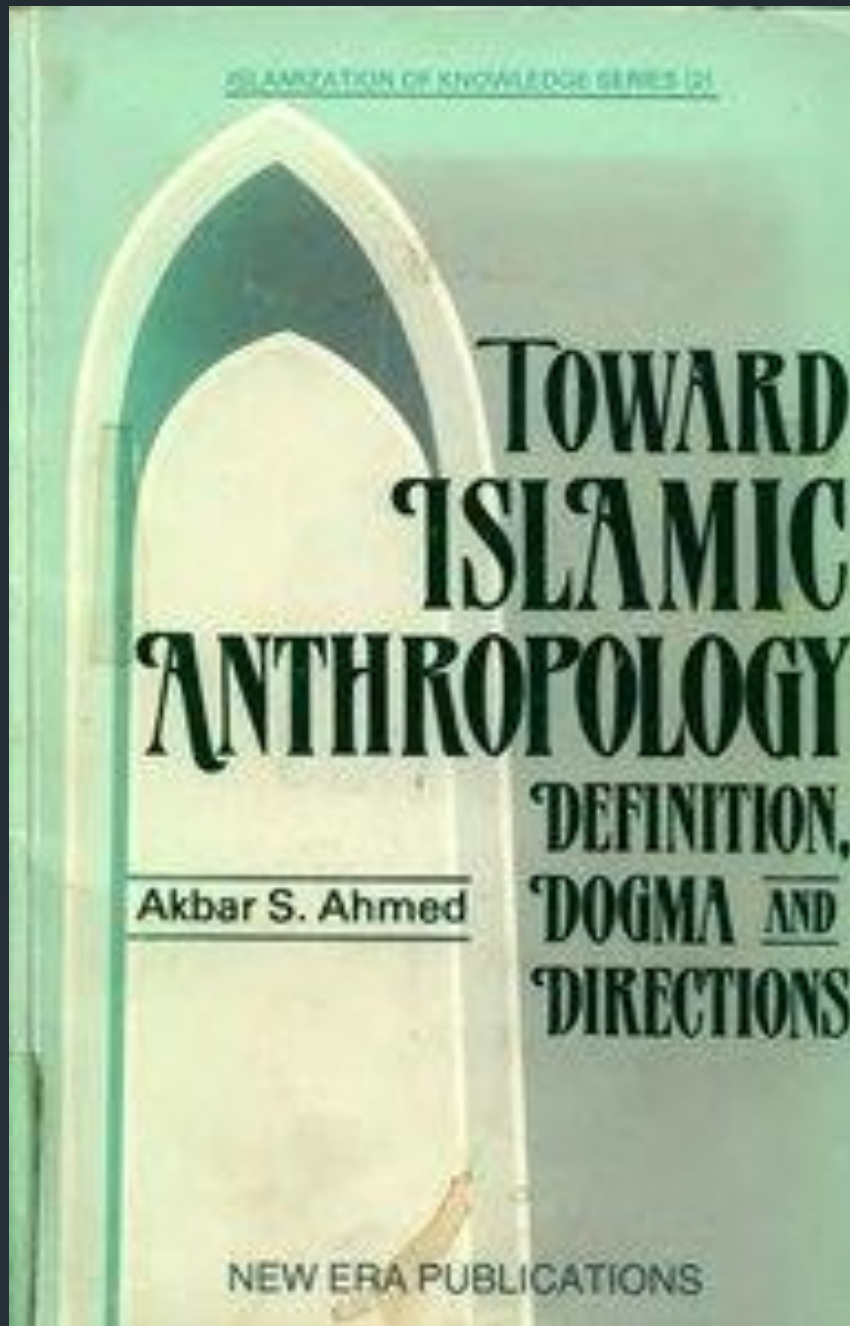
- *American Journal of Islamic Social Sciences* (1985-)

- Kritika:

TAPPER, Richard, " 'Islamic Anthropology' and the 'Anthropology of Islam' ", *Anthropological Quarterly*, vol. 68 no. 3, (July 1995), pp. 185-193.

- Akbar S. Ahmed

*Toward Islamic Anthropology
Definition, Dogma and Directions
(1986)*

ISLAM OBSCURED

THE RHETORIC OF ANTHROPOLOGICAL REPRESENTATION

Daniel Martin Varisco

CONTEMPORARY
ANTHROPOLOGY
OF RELIGION

Antropologie islāmu – diskurz

- Daniel Martin Varisco

*Islam Obscured: The Rhetoric of
Anthropological Representation
(2005)*

THE ANTHROPOLOGY OF ISLAM

GABRIELE MARRANCI

- Gabriele Marranci

The Anthropology of Islam
(2008)

NEW DEPARTURES IN ANTHROPOLOGY

A New Anthropology of Islam

John R. Bowen

- John R. Bowen

A New Anthropology of Islam
(2012)

CAMBRIDGE

Antropologie islāmu: teoretické texty

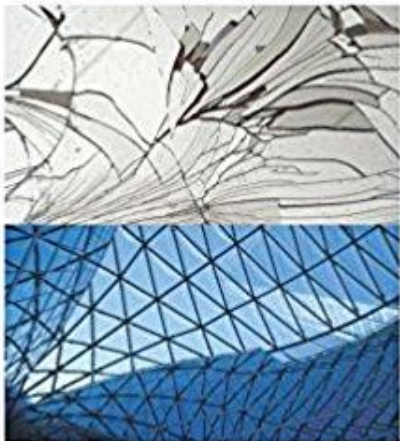
- MCLOUGHLIN, Seán, "Islam(s) in Context: Orientalism and the Anthropology of Muslim Societies and Cultures", *Journal of Beliefs & Values*, vol. 28 no. 3 (2007), pp. 273–296.
- SCHIELKE, Samuli, *Second Thoughts about the Anthropology of Islam, or How to Make Sense of Grand Schemes in Everyday Life*, Berlin, Zentrum Moderner Orient, 2010.

Theorizing Islam

Disciplinary Deconstruction
and Reconstruction

Aaron W. Hughes

Copyrighted Material

Magnus Marsden
Konstantinos Retsikas Editors

Articulating Islam: Anthropological Approaches to Muslim Worlds

 Springer

Defining Islam

A Reader

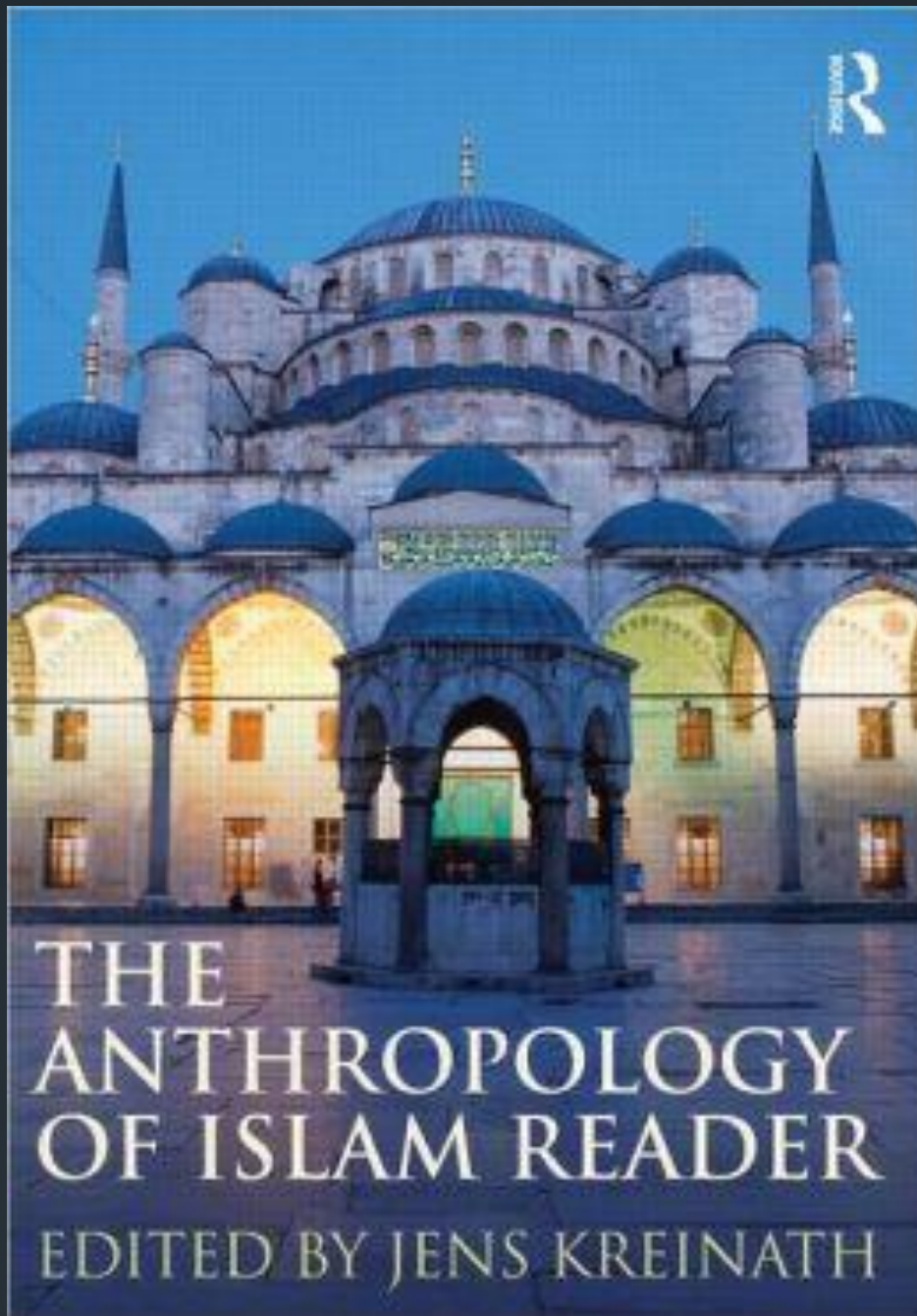
R

Edited by
Andrew Rippin

Copyrighted Material

- HUGHES, Aaron W., *Theorizing Islam: Disciplinary Deconstruction and Reconstruction*, Durham, Acumen, 2012.
- MARSDEN, Magnus & RETSIKAS, Konstantinos (eds.), *Articulating Islam: Anthropological Approaches to Muslim Worlds*, Dordrecht, Springer, 2013.
- RIPPIN, Andrew (ed.), *Defining Islam: A Reader*, London – Oakville, Equinox, 2007.

- Jens Kreinath

*The Anthropology of Islam
Reader (2011)*

Antropologie islámu: formování nového oboru?

- Východiška:
antropologie
islamologie

- Proces:
formulace problémů
(Geertz 1968,
Eickelman 1976,
el-Zein 1977)
kritika
(Asađ 1986,
Ahmed 1986)
učebnice
(Marranci 2008)
antologie
(Kreinath 2011)
samostatné kurzy,
semináře, workshopy
a konference

MUSLIM

DRIVING SCHOOL

Dokumentární film

- Muslim Driving School 1. část (BBC, 29 min., 2010)